

Notat til ekstra konsultasjonsmøte 09.10.2008. Drøfting av tiltak og virkemidler for reduserte klimagassutlipp fra kommunesektoren

Regjeringens klimaarbeid rettet mot kommunesektoren

Om problem og omfang

Det er vanskelig å anslå nøyaktig hvor stor andel av norske klimagassutlipp som er knyttet til kommunale tiltak og virkemidler, blant annet fordi mange utslippskilder er omfattet både av nasjonale og kommunale virkemidler. Dette gjelder for eksempel transportsektoren som har en CO₂-avgift, men som også kan påvirkes gjennom den kommunale arealplanleggingen. Kildene til klimagassutlipp vil også variere fra kommune til kommune blant annet avhengig av næringsstruktur og befolkningsmønster.

I en rapport fra Cicero (2005) anslås det at omtrent 20 prosent av de nasjonale utslippene av klimagasser er knyttet til kommunale aktiviteter og aktivitet på områder kommunene kan påvirke gjennom sine virkemidler. Dette omfatter utslipp fra transport, avfall og stasjonær energibruk. Det er derfor i Klimameldingen lagt vekt på at kommunesektoren må spille en sentral rolle i det samlede arbeidet med å redusere klimagassutslippene.

De viktigste kildene til utslipp av klimagasser i kommunene er industri, veitrafikk og landbruk. Disse sto for nesten 90 prosent av kommunenes utslipp i 2006. Utfordringene er størst innen transport. Utslipp av klimagasser fra vegtrafikken har økt med 31 prosent siden 1991 og står for over halvparten av utslippene i mange kommuner.

Gjennom Klimaforliket er det politisk enighet om å ha et mål om at klimagassutslippene i Norge skal reduseres med 15-17 mill tonn CO₂ ekvivalenter innen 2020 i forhold til referansebanen slik den er presentert i nasjonalbudsjettet for 2007, når skog er inkludert. Alle sektorer og parter må bidra, og kommunesektoren må ta sin andel av kuttene.

Erfaringer fra tidligere arbeid med kommunale klimaplaner

SFT har gjort en oppsummering av tidligere aktiviteter innenfor kommunal klima- og energiplanlegging.

Det har vist seg at det er stor grad av enighet på tvers av sektorer og mellom forvaltningsnivåer om hvilke rammebetingelser som bør ligge til grunn for at kommunene fører klimaplanene videre over i praktisk gjennomføring av tiltak:

- Stabile statlige rammebetingelser for å sikre kontinuitet.
- Bedre samordning mellom sektorer for å sikre gjennomføring.
- Juridisk rammeverk som gir kommunene anledning til å stille krav
- Tydelige statlige målformuleringer for å signalisere prioriteringer i klimapolitikken.
- Kompetansebistand og økonomiske incentiver

Spørsmål til diskusjon:

Hva er de viktigste barrierene som har medført at tidligere planer i begrenset grad har blitt satt ut i livet?

Regjeringens nåværende arbeid rettet mot kommunene

Miljøverndepartementet koordinerer regjeringens klimaarbeid. I forhold til kommunene følger arbeidet 7 hovedspør:

- *Livskraftige kommuner* – et 5-årig utviklingsprogram (2006–2010) i samarbeid med KS som skal styrke miljøkompetansen og gi arbeidet med miljø og samfunnsutvikling i kommunene en ny giv. Over 130 kommuner jobber med klima og energi i regi av programmet. *Grønne energikommuner* som KRD tok initiativet til, er fra 2007 en del av Livskraftige kommuner. Målet er å få kommunene til å satse på mer effektiv energibruk og fornybar energi. De grønne energikommunene skal dele sine erfaringer med andre kommuner.
- *Framtidens byer* – en spisset satsing rettet mot de største byområdene der målsettingen er å redusere klimagassutslippene og utvikle et godt bymiljø. I samarbeid med SD, OED og KRD rettes innsatsen mot areal/transport, stasjonær energi, forbruk og avfall og tilpasning til klimaendringer.
- *Statlige planretningslinjer for kommunalt klimaarbeid*. Regjeringen vil med utgangspunkt i ny plan- og bygningslov vurdere statlige planretningslinjer for kommunalt klimaarbeid som del av kommunal og regional planlegging.
- *Energi- og klimaplanlegging i kommunene*. Regjeringen har besluttet å innføre krav om at alle kommuner skal ha en energi- og klimaplan innen 1. januar 2010. Planene skal innarbeides i den ordinære planprosessen i henhold til plan- og bygningsloven. Miljøverndepartementet vurderer en rettslig forankring av plankravet.
- *Klimaløftet* – en 3-årig kampanje rettet mot enkeltpersoner, organisasjoner næringsliv, offentlige etater og kommuner om en felles innsats for å redusere klimagassutslippene. Dette er regjeringens klimakampanje.
- *Klimafokus i løpende veilednings- og utviklingsarbeid* mot fylkeskommuner, fylkesmenn og kommuner med vekt på implementering av nye virkemidler i plandelen av plan- og bygningsloven.
- *Klimatilpasning*. Parallelt med reduksjon av klimagassutslipp, må kommunene også tilpasse seg et endret klima. Etter initiativ fra Miljøverndepartementet og Justis- og politidepartementet er en tverrdepartemental gruppe etablert for å redusere samfunnets sårbarhet og bidra til å styrke Norges tilpasningsevne.

Koordinering og samarbeid

I MDs arbeid mot kommunesektoren, legges det stor vekt på god koordinering både internt i departementet og mellom departementene. Særlig for Livskraftige kommuner og Framtidens byer, hvor et betydelig antall kommuner deltar, er det nødvendig med god koordinering mellom programmene. Klima er tema i begge programmer og i Livskraftige kommuner arbeider nå mer enn 130 kommuner med klima. Den rolle som KS har i begge programmene, er viktig for å oppnå koordinering og synergieffekter, ikke minst i forhold til erfaringsoverføring fra Grønne energikommuner.

Spørsmål til diskusjon:

- *KS har prosjektledelsen for både Livskraftige kommuner og Grønne energikommuner. KS har i tillegg gjort klima til en hovedsatsing i neste landstingsperiode. Hvordan kan KS bidra til at det samlede klimapotensialet i kommunesektoren utløses på en kraftfull måte?*
- *Hvordan sikre at kommunene har tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å arbeide med disse komplekse utfordringene på en systematisk og langsiktig måte?*

Møteplass

I Klimameldingen heter det at Miljøverndepartementet vil, basert på arbeidet i Livskraftige kommuner, vurdere behovet for å opprette en møteplass mellom kommuner og stat for lokalt klimaarbeid. En slik møteplass vil kunne bidra til en konstruktiv dialog med kommunesektoren med sikte på utvikling av felles forståelse som plattform for arbeidet, gjensidig læring og utvikling av kompetanse og kunnskap samt samarbeid om gode løsninger. Møteplassen bør også fange opp behovet for utvikling og samordning av statlige rammebetingelser med betydning for kommunal klimapolitikk. Framtidens byer vil være en slik møteplass for staten og de største byene. Det er viktig at nye innspill og tiltak sees i sammenheng med slike etablerte møteplasser og samarbeidet mellom staten og KS i konsultasjonsordningen.

Nye virkemidler

Plan- og bygningsloven

Ny plandel i Plan- og bygningsloven blir et mer effektivt redskap for klimaarbeidet i fylker og kommuner. I kommunenes planer skal det tas hensyn til hvordan energibruk og transportbehov kan reduseres.

I nytt lovforslag til byggesaksdelen blir rammene for energi- og andre miljøkrav til bygg og materialer i bygg gjort tydeligere. Krav om avfallsplan i byggesaker forankres i loven. Mer detaljerte krav vil komme i ny teknisk forskrift til loven. Lovforslaget behandles i Stortinget høsten 2008.

- Kommunene blir i loven pålagt å utarbeide risiko- og sårbarhetsanalyser også i forhold til forventede klimaendringer ved planer for utbygging.

- Loven gir kommunene pålegg om å ta klimahensyn gjennom løsninger for energiforsyning og transport.
- Når nye områder skal bygges ut, kan kommunen stille krav om at det skal legges til rette for at bygninger og anlegg skal forsynes med vannbåren varme.
- Det legges opp til at ordningen med tilknytningsplikt videreføres, samtidig som det åpnes for at kommunen kan gjøre unntak fra tilknytningsplikten der det dokumenteres at alternativ til tilknytning til fjernvarmeanlegg vil være miljømessig bedre.
- Det legges opp til å innføre hjemmel i plan- og bygningsloven med forbud mot oljefyring i nye bygg.
- Loven gir kommunene hjemmel til å gi bestemmelser om trafikkregulerende tiltak og begrensninger på parkering.
- Som varslet i St.meld. nr. 34 (2006-2007) Norsk klimapolitikk, skal det etableres en ny støtteordning til konvertering av oljekjeler til fornybar varme i regi av Enova. I tillegg vurderes det å innføre forbud mot å erstatte gamle oljekjeler med nye i bestående bygg.
- I ovennevnte stortingsmelding varsles det også at det skal arbeides videre med å sikre at det ikke legges om fra olje til strøm ved utskifting av oljekjeler i bestående bygg.

Statlige støttefunksjoner

Enova

Enova har en sentral rolle overfor kommunene i deres arbeid med energi- og miljøspørsmål. Enova bidrar med kurs, veiledning og tilskudd til utarbeidelse av energi- og klimaplaner i kommunene. Gjennom sitt kommuneprogram støtter Enova også forprosjekter knyttet til energieffektiviseringstiltak og omlegging til fornybar energi i kommunale bygg og anlegg, samt forprosjekter knyttet til fjernvarmeanlegg og lokale energisentraler. For Enova er kommuneprogrammet viktig, ettersom det ofte avdekker mulighetene for å sette i gang med konkrete prosjekter. Enova støtter realiseringen av prosjekter innen energieffektivisering og fornybar energi.

Spørsmål til diskusjon:

Er Enovas virkemidler godt nok tilpasset kommunale behov og beslutningsprosesser?

Tilrettelegging av utslippsstatistikk for kommunene

SSB foretar i dag beregninger av utslipp av klimagasser fordelt kommunevis og fordelt på ulike kilder. Denne statistikken er imidlertid for enkelte kilder for grovmasket til å gi grunnlag for prioritering av spesifikke klimatiltak lokalt. NVE har i arbeidet med energiutredningene et tilsvarende behov for god kommunal energistatistikk. På dette området kan det derfor ligge til rette for et samarbeidsprosjekt mellom MD, SSB, KS, SFT, NVE og Enova for å få fart på statistikkarbeidet. Et slikt arbeid må sees i sammenheng med videreutvikling av KOSTRA og utvikling av indikatorverktøy innenfor Livskraftige kommuner og Framtidens byer. MD vil ta initiativ til et forprosjekt overfor SSB.

SFTs opplæringstiltak

SFT vil gjennomføre opplæring for fylkesmennene og videreutvikle sin internettbaserte klimaplanlegger for kommunene.

Husbanken og Statens bygningstekniske etat

KRDs underliggende etater, Husbanken og Statens bygningstekniske etat bidrar til å øke kompetansen om energivennlig byggevirksomhet og forvaltning i byggenæringen og i kommuner. Etatene støtter utvikling av ny viten og formidling av erfaringer. De sprer informasjon om nytt regelverk. Nye energikrav i Teknisk forskrift til Plan- og bygningsloven fra 2007 skal bidra til å redusere det totale energibehovet i nye bygninger med gjennomsnittlig 25 prosent. Husbanken har som mål at antall boliger med halvert energibehov skal utgjøre 50 prosent av all nybygging i 2010, og vil gi ekstra høye lån og tilskudd til ambisiøse prosjekter.

NVE

I henhold til energiloven er nettselskapene i dag pålagt å utarbeide energiutredninger for sine kommuner. Dette betyr at det allerede foreligger energiutredninger for kommunene som kan utgjøre et godt utgangspunkt når det skal lages klima- og energiplaner.

Miljøbevisste offentlige innkjøp

Miljøverndepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet lanserte i juni 2007 en handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser. Det er et mål at miljøbelastningen knyttet til offentlige anskaffelser skal minimeres. I arbeidet med miljøhensyn i offentlige innkjøp vil tiltak knyttet til klima og energi, helse og miljøfarlige kjemikalier og biologisk mangfold prioriteres. En egen miljøpolitikk for statlige virksomheter for innkjøp av prioriterte produktgrupper er gjort gjeldene fra 1. januar i år. Panelet for miljøbevisste innkjøp utvikler veiledende miljøkriterier for innkjøp av de prioriterte produktgruppene. Kriteriene vil foreligge innen utgangen av 2008.

Det stilles krav om at alle statlige virksomheter følger opp handlingsplanen. I hvert fylke/region vil det bli etablert en faglig støttetjeneste som skal stå til rådighet for både statlige og kommunale virksomheter.

Utslipp fra samferdselssektoren

Belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk

Det er i utgangspunktet fylkeskommunene som har ansvaret for kollektivtilbudet, men Samferdselsdepartementet administrerer belønningsordningen for bedre kollektivtrafikk og mindre bilbruk. Gjennom Klimaforliket er det enighet om å doble belønningsordningen i statsbudsjettet for 2009, forutsatt at det inngås bindende avtaler om lokale og regionale tiltak for redusert biltrafikk. Byområder som ønsker å utprøve kjøprising, differensierte bompengesatser eller andre trafikkregulerende tiltak skal prioriteres. Samferdselsdepartementet ser Framtidens byer som en mulig arena for å videreutvikle ordningen. Samferdselsdepartementet tar sikte på at etablerte bypakker og pågående arbeid med etablering og utforming av nye bypakker og tiltak i Nasjonal Transportplan (NTP) skal bygge opp under målene for Framtidens byer.

Klima og landbruk

Landbruks- og matdepartementet (LMD) arbeider nå med en stortingsmelding om landbruk og klima der landbrukets bidrag til å løse klimautfordringene skal

synliggjøres, samt hvordan landbruket skal tilpasse seg et endret klima. Stortingsmeldingen legges fram våren 2009. I arbeidet med tiltak i forhold til kommunene legges det opp til god dialog med KS i regi av samarbeidsavtalen mellom KS og LMD. Fylkesmennene vil være viktige kanaler for at dette arbeidet blir sett i sammenheng med bl.a. kommunenes arbeid med klima- og energiplaner. Våren 2009 skal det arrangeres konferanser på temaet der også kommunene inviteres.

I jordbruksavtalen for 2007 ble det opprettet et 5-årig nasjonalt utviklingsprogram for klimatiltak i jordbruket (med 4 mill. kroner per år). Utviklingsprogrammet skal blant annet øke kompetansen om utslipp av klimagasser fra jordbruket og legge til rette for gjennomføring og synliggjøring av effektive tiltak for reduksjon. Det kan være aktuelt med utviklingsprosjekter der næringen og kommuner samarbeider.

Klimatilpasning

Parallelt med reduksjon av klimagassutslipp, må kommunene også tilpasse seg et endret klima. Etter initiativ fra Miljøverndepartementet og Justis- og politidepartementet er en tverrdepartemental gruppe etablert for å redusere samfunnets sårbarhet og bidra til å styrke Norges tilpasningsevne. Sekretariatet for denne nasjonale satsningen er lagt til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Sekretariatets hovedoppgaver er å:

- Bistå Miljøverndepartementet og andre myndigheter i arbeidet med klimatilpasning
- Bidra til å framskaffe en helhetlig oversikt over status for klimatilpasning i Norge, blant annet gjennom årlige kartlegginger og utredninger.
- Legge til rette for informasjonsutveksling blant annet ved etablering av nettportalen "Klimatilpasning Norge". Denne skal gi praktisk informasjon om tilpasningsarbeid til blant annet planleggere på lokalt og regionalt nivå. Nettportalen skal samle informasjon og eksempler om klimatilpasning fra en rekke offentlige etater og forskningsinstitusjoner. Den lanseres i løpet av høsten 2008.
- Initiere kompetanseutvikling gjennom kurs, seminarer og nettverksgrupper. Dette skal hovedsakelig skje innen rammene av eksisterende satsinger, slik at det blir god sammenheng mellom klimatilpasningsarbeidet og relaterte fagområder. Fra november 2008 vil planleggere på lokalt og regionalt nivå få tilbud om kurs i klimatilpasning i samfunnsplanleggingen. Kurset er i regi av Nasjonalt utdanningscenter for samfunnssikkerhet og beredskap (Nusb).

I arbeidet med kommunenes klimatilpasning vil både informasjonsutveksling og kompetanseutvikling stå sentralt. Både i "Framtidens byer" og "Livskraftige kommuner" er klimatilpasning et satsningsområde som kommunene vil arbeide med. Det vil i begge programmene legges vekt på kunnskapsutvikling, seminarer og nettverksgrupper.

EKSTRA KONSULTASJONSMØTE – KLIMA

Kommunesektorens forpliktelse

Utgangspunktet for KS og kommunesektorens arbeid på klimafeltet er en enstemmig uttalelse fra KS Landsting, februar 2008 (vedlegg 1). Kommunesektorens rolle som samfunnsutvikler, tjenesteyter, innkjøper, eiendomsbesitter og myndighetsutøver med ansvar for lokal og regional planlegging gir en unik mulighet til å tilrettelegge for det gode og klimavennlige liv i lokalsamfunnet. Kommunalt eide bedrifter kan også spille en betydelig innsats på klimafeltet.

Dersom Klimaforlikets målsettinger skal oppnås, må det vises politisk lederskap i alle ledd. Det innebærer at staten må benytte aktive virkemidler innenfor for eksempel industri, transport, stasjonær energibruk og landbruk for å redusere klimagassutslippene. Regjeringen vil på denne måten vise befolkningen at det trengs handling og derved også skape et lokalpolitisk handlingsrom for ytterligere tiltak.

Kommunesektoren må og vil ta et ansvar både i forhold til utslippsreduksjoner, mindre energiforbruk og i forhold til klimatilpasning. Etter hvert ser vi at utslippsdelen og klimatilpasningsdelen henger sammen. Det finns gode samspilleffekter mellom utslippsreducerende tiltak og tilpasningstiltak. Her vil kommunenes og fylkeskommunenes planarbeid være av avgjørende betydning.

Kommunesektoren er opptatt av praktisk handling og av å oppnå resultater – både på kort og lang sikt. Derfor vedtok KS Landsting at alle kommuner og fylkeskommuner skal sette seg konkrete klima- og energimål gjennom å utarbeide og iverksette klima- og energiplaner, som en del av kommune-/fylkesplanen.

Klima- og energimålene og tiltakene i kommuner og fylkeskommuner skal danne grunnlag for kommunesektorens samlede forpliktelse for å bidra til at de nasjonale målene om kutt i klimagassutslipp nås innen 2020.

KS vil understreke at å utvikle et klimavennlig samfunn er en viktig del av kommunesektorens samfunnsutviklerrolle. Sektoren har derfor en stor og viktig oppgave på dette området med hensyn på å finne og gjennomføre de gode og effektive tiltakene, ut fra lokale og regionale forhold. Kommunesektoren kan ikke minst spille en rolle som samordner der staten ikke samordner, kan ha en mer ambisiøs klimapolitikk enn staten (hvis vi samlet eller den enkelte kommune/fylkeskommune skulle ønske det). Fordi vi er tett på befolkningen vil vi også kunne spille en mer aktiv rolle enn staten i å involvere befolkningen (våre innbyggere).

Arena for politikkutvikling og samordning

Det er etablert gode arenaer for utprøving og iverksetting av gode tiltak på klimaområdet gjennom samarbeidsprogrammene Livskraftige kommuner, med det tilknyttede programmet Grønne energikommuner og gjennom Framtidens byer. Allerede gjennom disse programmene ser vi et stort behov for samordning og behov for å drøfte gode virkemidler for å nå de ønskede resultatene. På mange felt er virkemidlene fraværende eller er dårlig tilpasset kommunal sektor. Det er avgjørende viktig å sette i gang tiltak som virker også på kort sikt,

for å skape engasjement og tro på at arbeidet har effekt. Samtidig må det legges til rette for og settes i gang arbeid som får effekt på lengre sikt.

Det videre samarbeidet og samhandling innenfor klima må forankres i konsultasjonsordningen. På bakgrunn av tidligere drøftinger om utviklingen av denne møteplassen mellom Regjeringen og KS, ser KS dette som en naturlig arena for mer jevnlig å drøfte utfordringer og tiltak på klimaområdet for å utvikle den nasjonale politikken, for å drøfte felles tiltak innen offentlig sektor og spesielle tiltak og rammevilkår rettet inn mot kommunesektoren. KS vil i denne sammenheng også framheve behovet for samordning mellom sektorområdene på statlig side, og ikke minst av virkemiddelapparatene som direktoratene besitter.

Plan og bygningsloven som grunnleggende redskap

KS og regjeringen er enige om at Plan- og bygningsloven er det viktigste redskapet både innenfor arbeidet med klimagassreduksjon og klimatilpasning. Det er viktig å ha forutsetningene på plass, for eksempel krav om å legge til rette for vannbåren varme/tilknytning til fjernvarme. En bør likevel være noe tilbakeholden med å pålegge alle kommuner om å ha en like omfattende planportefølje. Mange kommuner sliter med hensyn til å rekruttere plankompetanse for tiden og mange kommuner er sårbare på dette feltet. Erfaringene fra Grønne energikommuner og Livskraftige kommuner er viktige å ha med seg når det lages forskrifter og retningslinjer for planarbeidet. Gode idéer og initiativ kommer ofte nedenfra.

KS Landsstyre uttalte 23.5.2008 at det ikke er noen grunn til å lage rikspolitiske retningslinjer for kommunalt klimaarbeid – kommunesektoren tar ansvaret for dette selv. KS ønsker i stedet en løpende dialog med Regjeringen om hvilke tiltak og rammevilkår som er nødvendig for å oppnå gode klimaeffektive resultater gjennom konsultasjonsordningen, jf. pkt. ovenfor. Vi minner også om at KS på 2. konsultasjonsmøte 2008 uttrykte skepsis til å lovforplikte alle kommuner til å ha utarbeidet klima- og energiplaner innen 1.1.2010.

Mange kommuner mangler kompetanse både innenfor klimagassreduksjoner og klimatilpasningsområdet. Det vil derfor være stort behov for veiledning i energi- og klimaplanarbeidet, både fra statlige aktører og fra andre kommuner/fylkeskommuner gjennom nettverk og eksempel-kommuner (f.eks en fadder-/mentorordning). Veiledningen bør omfatte valg av arbeidsformer, etablering av mål, utvikling av helhetlig plan- og styringssystemer – inkludert dialog med innbyggerne og aktuelle tiltak innenfor fagfeltene. KS vil bidra med en del av denne veiledningen selv, men vil her være helt avhengig av statlige direktorater og det statlige forvaltningsapparatet.

Det aller viktigste er å komme i gang med å diskutere hvilke målsettinger som skal nås – og hvilke virkemidler som er til rådighet for å oppnå disse.

Status – behov for kommunefordelt statistikk

I dag gjelder de store talls lov på klimaområdet. Ciceros anslår at ca 20 prosent av de nasjonale utslippene av klimagasser er knyttet til kommunale aktiviteter og aktiviteter på områder kommunene kan påvirke gjennom sine virkemidler. Dette er imidlertid veldig usikre tall. I tillegg kommer utslipp fra landbruket.

Kommunesektoren er avhengig av gode statustall for å kunne a) ha et objektivt utgangspunkt for sine planer, b) måle utviklingen over tid og c) sammenlikne seg med andre kommuner/fylkeskommuner for å finne fram til de mest klimaeffektive tiltak og arbeidsmåter.

I dag kan for eksempel SSB oppleves som en flaskehals i å skaffe gode kommunetall p.g.a. manglende kapasitet. Statistikken må være kommunefordelt, slik at den blir relevant for kommunale brukere. KS ønsker at SSB oppretter en egen kommuneportal.

Det trengs også bedre tall mht kommunenes egen energibruk. Dette bør følges opp av KS og staten i samarbeid.

To viktige samarbeidstiltak – som vil ha stor effekt

KS ser mange felter som aktuelle for partnerskap mellom Regjeringen og kommunesektoren. Her omtaler vi først og fremst to i denne omgang (energibruk i kommunale bygg og kollektivtransport), som begge vil ha stor effekt i forhold til klimagassreduksjoner, og som først og fremst er avhengig av bedre finansiering.

KS vil også framheve at landbruket utgjør betydelige utslipp lokalt. I mange kommuner kan landbrukets utslipp utgjøre 40-50 % av de lokale utslippene. Det er derfor behov for gode virkemidler og tiltak for å redusere dette i betydelig grad.

På et senere møte bør Regjeringen og KS også drøfte felles retningslinjer for å stille klimanøytrale krav i offentlig innkjøpspolitikk.

a)Kollektivtrafikk

En kursendring innen samferdselssektoren må til for å dempe den sterke veksten i bil- og flytransporten. Det er bl.a. nødvendig med en langt sterkere statlig innsats for å få til en nødvendig modernisering av jernbanen, tiltak som bedrer kollektivtrafikkens konkurransevne, særlig i de større byområdene, og overføring av godstransport fra veg til sjø og bane. Dagens klimautfordringer understreker ytterligere behovet for et trendbrudd innen samferdselssektoren. Det er ikke mulig å bygge seg ut av trafikkproblemene i storbyområdene.

Gjennom areal- og transportplanlegging og drift av kollektivtrafikk er kommunene en vesentlig bidragsyter for å nå klimamålene. Personbilers andel av utslipp fra veitransport er anslått til 59 % i 2010. Reduksjon av bilenes utslipp gjennom forbedret teknologi er ikke tilstrekkelig til å kompensere for økt bruk av bil til persontransport.

Nasjonal Transportplan har foreslått egne strategier for byene Oslo, Bergen, Stavanger og Trondheim. Det er i disse byområdene utfordringene og potensialet for kollektive transportløsninger er størst og behovet for tiltak koster mest. Det er bred enighet om at det ikke er nok å utvikle en god kollektivtransport, men at det også er nødvendig med tiltak som reduserer veksten i biltransporten i større byregioner. Det bør etableres et partnerskap mellom kommunesektoren og Regjeringen gjennom en "pakke" for redusert biltrafikk i storbyområdene. Denne bør blant annet inneholde elementer som kompakt byutvikling, tiltak for gående og syklende, parkeringsrestriksjoner i sentrale byområder, utbygging av parkeringsplasser ved kollektivknutepunkt, mobilitetsplanlegging, bedre logistikk av varer, vegprising og forbedret kollektivtilbud.

Det er imidlertid helt nødvendig å skaffe langsiktig og forutsigbar finansiering for kollektivtransporten hvis den skal kunne absorbere vesentlige deler av trafikkøkningen. Dette forutsetter en klar økning i rammebevilgningen til kommunesektoren. Muligheten for å benytte bompenger til drift av kollektivtransport vil kun være et supplement til ordinær finansiering. Det er positivt at Stortinget signaliserer en dobling av belønningsordningen i klimaforliket, men dette er helt utilstrekkelig. Primært må en styrking av kommunesektorens økonomi ivaretas over rammetilskuddet. Dersom en belønningsordning (som i praksis er en øremerking av samferdselsmidler) skal videreføres, anbefales det at Samferdselsdepartementet videreutvikler belønningsordningen slik at den blir langsiktig og forutsigbar og har en størrelse som avspeiler det reelle behovet. Det må også vurderes om ordningen bør omfatte flere enn dagens storbyregioner.

Gjennom Klimaforliket ble det enighet om å opprette Transnova. Den planlagte forvaltningskapitalen på 50 millioner kroner er helt utilstrekkelig. Transnova må ha tilgang på virkemidler i samme omfang som Enova, for å kunne utløse klimaeffektive tiltak som monner.

b) Energibruk i kommunale bygg

Det er anslått at kommunale bygg utgjør ca. 25 % av bygningsmassen i Norge. Tall fra 2007 viser at kommunesektoren bruker fire milliarder kroner årlig på energi i egen bygningsmasse. Anslag viser at det er mulig å spare en halv milliard kroner årlig på energi-effektiverende tiltak. Her må vi imidlertid vise til kapitlet om statistikk. Tallene på dette feltet er svært mangelfulle.

KS ønsker et samarbeid med Regjeringen om et krafttak for å spare energi i kommunal bygningsmasse. KS foreslår at Enovas kompetanse styrkes inn mot dette formålet og at det i samarbeid med KS legges en felles handlingsplan for å ta ut gevinstene på dette feltet. Finansierungsordningene på feltet må tilpasses formålet, samtidig som de må gi incitamentet til å sette dette arbeidet raskt i gang i kommunene.

c) Nasjonale FOU-ordninger

KS ønsker at staten legger til rette for og øker innsatsen innenfor FOU rettet mot aktuelle klimatiltak i kommunesektoren. Det gjøres lite FOU-arbeid rettet inn mot kommunenes behov for kunnskap og utviklingsarbeid på områder som er viktige for mange kommuner. Det er behov for å utprøve forskjellige tiltak, spre erfaringene fra disse og samtidig gjøre forskningsinnsatsen mer konkret og praktisk for kommunesektoren.

Nasjonalt klimafond

KS Landsting uttalte forventninger om at staten oppretter et nasjonalt klimafond for å realisere lokale klimatiltak.

Det er behov for handling i den norske klimapolitikken. Handling krever ofte ekstra finansiering for å komme i gang, for å øke oppmerksomheten om feltet, for å vise vei for andre sektorer og for å finansiere tiltak som ikke er bedriftsøkonomisk lønnsomme i øyeblikket, men som har godt potensiale for reduksjon av klimagassutslipp.

I Sverige har man hatt suksess med finansiering gjennom et nasjonalt klimafond myntet på lokale tiltak. Statens innsats ble seksdoblet gjennom kommunale og lokale næringslivs bidrag.

KS ber om at det igangsettes en utredning om et nasjonalt klimafond for lokale klimatiltak: formål, innretning og avgrensning til andre støtte ordninger.

Lokale/regionale klimatilpasningstiltak

KS har gjennomført et FOU-prosjekt: Naturskade i kommunene. (Vestlandsforskning, rapport nr. 4/2008). Vi bygger det etterfølgende bl.a. på denne rapporten.

a) Kompetanse

Det er stort behov for å få tilført kompetanse om klimatilpasningsstrategier og tiltak i kommunesektoren. Dette gjelder på politisk og administrativt beslutningsnivå, hos planleggere og annet fagpersonale. Dette er en utfordring som staten må være behjelpelig med å møte. Det bør settes av midler til å gjennomføre denne kompetansehevingen.

b) Kartlegging

Det er behov for økt kartlegging, både innen skredkartlegging og av andre naturgrunnlags- og klimatemater. Kartdataene må tilrettelegges for fylkeskommunene og kommunene, slik at de er lett tilgjengelig og forståelige for brukerne.

I tillegg viser utviklingen at det er vanskelig å forutse hva som kan skje i den enkelte kommune eller region fordi kunnskapen om dette mangler eller ikke er sammenstilt i et framtidsperspektiv. Staten bør i større grad bidra til å utvikle scenariemodeller/foresight-teknikker som grunnlag for kommunal og regional planlegging.

c) Vedlikehold av infrastruktur og bygninger

Det er stort vedlikeholdsetterslep innen kommunal sektor på bygninger, veier og annen infrastruktur. I ovennevnte FOU-prosjekt påpekes det at vedlikehold på bygninger og infrastruktur er et viktig tiltak for å forebygge stormskader. Det er også grunn til å nevne at murkonstruksjoner påvirkes av hyppige tine-/fryseperioder og at mildere vintre kan føre til økt sopp- og råtedannelse i bygg. Veier, vannforsyning med mer er også sterkt utsatt for oftere værskifter.

Det er derfor behov for planmessig og langsiktig opprusting av bygninger og infrastruktur og en forutsigbar finansiering av dette.

d) Sikringstiltak og skader

Statens naturskadefond disponerer et sikringstilskudd på 8,5 mill kroner. Kommunene har allerede behov for å gjennomføre sikringstiltak som overstiger dette beløpet mange ganger. Sannsynligvis vil dette behov være sterkt økende.

Det er også en utfordring hvis det blir store egenandeler på sikringstiltak. I små kommuner kan selv mindre beløp bety problemer med å gi tjenestetilbud til befolkningen. KS viser også til et økende behov for erstatninger etter skade som påføres kommunesamfunnet. Redningsaksjoner, brannslukning, opprydning med mer etter forskjellige typer naturhendelser/-katastrofer kan beløpe seg til store summer. De fleste kommuner har ikke økonomi til å takle slike situasjoner.

Vedlegg klimanotat KS

Kommunesektoren tar ansvar i klimapolitikken

Det er økende globale bevissthet og enighet om å foreta sterke reduksjoner i klimagassutslippene for å redusere global oppvarming. Det synes også å være økende enighet om behovet for forebyggende tiltak og tilpasningsstrategier for å håndtere klimaendringene.

Det anslås at 15-20 prosent av de nasjonale utslippene av klimagasser, utenom landbruket, kan knyttes til kommunale virkemidler og tiltak. Dette omfatter utslipp fra transport, avfall og stasjonær energibruk.

Det nylig inngåtte tverrpolitiske ”klimaforliket” i Stortinget fastslo at omlag 2/3 av Norges totale utslippsreduksjoner fram til år 2020 skal tas nasjonalt. Det må en betydelig innsats til fra alle sektorer for å nå dette ambisiøse målet. Kommunesektorens rolle som samfunnsutvikler, tjenesteyter, innkjøper, eiendomsbesitter og myndighetsutøver med ansvar for planlegging gir oss en unik mulighet til å tilrettelegge for det gode og klimavennlige liv i lokalsamfunnet. Økt satsing på kollektivtransport og andre klimavennlige transportløsninger – bl.a gjennom større statlige bevilgninger til belønningsordninger for kollektivtransport er nødvendig for å nå klimamålene. Det er også viktig å utfase fossile energikilder til oppvarming og erstatte dem med fornybare.

Kommunesektoren må også møte konsekvensene av klimaendringene. Økt sårbarhet i samfunnet pga større avhengighet av IKT og energiforsyning må det også tas hensyn til. En sektorovergripende beredskapsplikt innebærer at kommunen har et overordnet ansvar for sikkerhet og beredskap på lokalt nivå.

Landstinget i KS anbefaler at kommunene tar et lokalt ansvar for utfordringene som klimaendringene skaper innenfor klima og sårbarhet. I første omgang anbefaler Landstinget at kommuner og fylkeskommuner utarbeider klima- og energiplan som en integrert del av kommune-/fylkesplanen. Vi anbefaler at det registreres klimagassutslipp innenfor kommunens egne grenser. På dette grunnlaget settes mål for reduksjon i klimagassutslipp fram mot 2020 for kommunal virksomhet og for kommunen totalt sett og det legges planer for tilpasning til klimaendringene. Det er avgjørende viktig at målene som settes er målbare og følges opp med konkrete og relevante tiltak. Det er også viktig at kommunene styrker arbeidet med miljøinformasjon til innbyggerne.

Det bør også settes i gang et planarbeid i kommunene for å redusere konsekvenser av klimaendringene. Dette arbeidet bør inneholde både forebyggende tiltak og tiltak for tilpasning innenfor kommunesektorens ansvarsområder.

Landstinget mener at alle kommuner og fylkeskommuner skal:

- Sette seg konkrete klima- og energimål. Disse skal også danne grunnlag for en samlet forpliktelse for kommunesektorens reduksjon av egne utslipp fram til 2020, som skal utarbeides i løpet av landstingsperioden.

- Utarbeide og iverksette klima- og energiplaner som en del av kommune-/fylkesplanen, med spesiell oppmerksomhet mot areal og transport, energi og avfall og for kommunens egen virksomhet.
- Inngå forpliktende partnerskap med innbyggere, næringsliv og statlige etater for å gjennomføre tiltak som skal redusere utslipp av klimagasser.
- Utarbeide planer for forebyggende tiltak, klimatilpasning og beredskap for å motvirke konsekvensene av endret klima.
- I enda større grad bruke plan- og bygningsloven til å stille strenge krav til energibruk i bygninger.

Landstinget forventer at staten:

- Inngår mer forpliktende partnerskap med kommunesektoren, overfører nye oppgaver og tilbyr flere og sterkere juridiske og økonomiske virkemidler som bidrar til fortgang i utvikling av kommunesektoren i klimapolitikken.
- Koordinerer sin innsats og tilfører nødvendige ressurser til å sikre ny kunnskap, også på regionalt og lokalt nivå om hvilke klimamessige endringer Norge kan stå overfor de neste 50 årene og slik forebygge og motvirke konsekvensene av endret klima.
- Oppretter et nasjonalt klimafond (etter svensk modell) for å realisere lokale klimatiltak.
- Flytter langtransport av gods fra vei til bane og kjøll
- Bedrer avskrivningssatser for energi- og miljøtiltak i bygg og lavere avgifter på miljøvennlige varmekilder til husholdninger
- Legger til rette for økt bruk av naturgass der dette gir en positiv klimagevinst